

Het nieuwe Speel

In park Meermond heeft de gemeente Heemstede dit voorjaar een gelijknamig speelbos geopend. De ontwikkeling liep parallel aan de opzet van Natuurweb Noord-Holland. Dit netwerk, waar de gemeente onderdeel van uitmaakt, ziet de combinatie van natuur- en milieueducatie (NME) met speelnatuur als een belangrijk instrument op het gebied van jeugd, groen, welzijn en onderwijs. Met Speelbos Meermond nam Heemstede de proef op de som: Hoe kunnen natuurspel en -educatie helpen beleidsdoelstellingen te verwezenlijken?

Voor het project Meedoen met 'Speelnatuur in Noord-Holland' voerde De Speeldernis in 2010-2011 in opdracht van de provincie Noord-Holland een onderzoek uit naar de bestaande speelnatuur in de provincie. De Speeldernis inventariseerde onder meer mogelijke partnerorganisaties, belangrijke randvoorwaarden en de ondersteuningsbehoefte bij gemeenten die speelnatuur willen realiseren. De resultaten van het onderzoek vormden de basis voor de lancering van Natuurweb Noord-Holland in februari van dit jaar, een netwerk dat middels kennisdeling, subsidiëring en het opzetten van pilotprojecten gemeenten stimuleert en gericht ondersteunt bij de ontwikkeling van speelnatuur.

In het kennisnetwerk zijn het Amsterdams NME-centrum, het Instituut voor Natuureducatie en duurzaamheid (IVN), Netwerk Springzaad en Stichting Oase nauw betrokken. Het programmabureau NME financierde Natuurweb. Projectleider Daan Bleichrodt over het kennisnetwerk: "Wij zien in de combinatie van NME en speelnatuur een waardevol middel bij het uitvoeren van lokaal beleid en willen gemeenten daarvan overtuigen."

De gemeenten Uithoorn en Heemstede hadden geen overreding nodig; de eerste stappen richting het realiseren van een natuurspeelplek waren daar al gezet. Jur Botter, wethouder bij de gemeente Heemstede van onder meer Jeugd,

SPEELBOS MEERMOND

Wat 50 jaar geleden nog een vuilstort was, is nu een recreatiepark Meermond. Na een grootschalige saneringsoperatie en transformatie werd het park in 2010 geopend. Als een impuls aan het nieuwe park en vanwege de passende eigenschappen van de locatie, werd hier het speelbos gevestigd. Van Dijk: "Vlakbij bevindt zich een buitenschoolse opvang, het ligt op nog geen 10 minuten fietsen van de woonwijken en er loopt een veilige, recreatieve fiets- en wandelroute naar toe." De kwaliteiten van het terrein sluiten goed aan. Voldoende ruimte en natuur met spannende hoogteverschillen. Een deel van het

ontwerp van park Meermond was al bestemd voor een recreatieve weide. Op dit hoger gelegen, vlakkere deel is nu de speelweide gesitueerd, een kort gemaaid grasveld met de toestellen voor de jongere kinderen. Afhankelijk van leeftijd en fysieke vaardigheden zullen de kinderen zich verder van de speelweide begeven en zich wagen in de lager gelegen, uitdagender natuur. Daar vinden ze op survival geïnspireerde spelvormen tussen natuurlijker begroeiing, het resultaat van extensief beheer. De realisatie van Speelbos Meermond is in handen van Huub van Laan van Speelmij.

bos Meermond

EEN TASTBARE BIJDRAGE AAN DE BELEIDSDOELSTELLINGEN
VAN DE GEMEENTE HEEMSTEDE

Volksgezondheid, Sport, Recreatie, Onderwijs en Duurzaamheid, vertelt: "Mijn voorganger had de ontwikkeling van een speelbos al op de agenda gezet en een budget van € 50.000 gereserveerd. Toen ik aantrad was het duidelijk dat zo'n plek voor veel van mijn portefeuilles van betekenis kon zijn. Daarbij biedt een speelbos echt een unieke meerwaarde voor onze gemeente die in de wijken wel speelvoorzieningen biedt maar pas recent is begonnen met het uitrollen van een uitgebreide Speelvisie." Bij het zoeken naar cofinanciering voor het Speelbos werden de wethouder en schrijfster van de Speelvisie, Saskia van Dijk, gewezen op de oprichting van Natuurweb. De gemeente sloot zich aan en het speelbos werd als een pilotproject uitgewerkt, ondersteund door de kennis, ervaring en subsidiëring van het netwerk.

Speelbos als belichaming van positief beleid

In het voortraject heeft het team vaak twijfels moeten wegnemen, ook binnen de gemeente.

Botter: "Aanvankelijk zetten de raad en het college veel vraagtekens bij het plan, vooral financieel. Beheer had veel vragen over de speelnatuur; alles moest immers binnen budget beheerbaar blijven, mét oog voor de veiligheid." Uit de bijeenkomsten met omwonenden kwamen vooral rust en natuurbehoud naar voren als de grootste zorgen. "Mensen willen geen Efteling in hun achtertuin," verwoordt Sander Nieuwenhuis, vervangend projectleider van adviesbureau Inicio. Conform gemeentebesluit kregen de omwonenden inzicht in de plannen en inspraak in de ontwerpen, passend in de open, heldere communicatie die volgens Botter een absolute vereiste is voor algemeen draagvlak: "Telkens weer, eenduidig, dezelfde boodschap uitdragen. Benadrukken op welke manier dit speelbos bijdraagt aan de uitdagingen waar we in onze gemeente voor staan. Het kan zelfs cynici overtuigen mee te denken." Daarvoor was het nodig om op voorhand de lokale beleidsdoelstellingen op heldere wijze te verweven in de aanpak van het project. →

Informatie:

Nieuwsgierig naar de juridische kant van speelnatuur? Bekijk een Natuurweb-presentatie van Bart Visser van Speelnatuur en Veiligheid op www.platformbuitenspelen.nl/speelnatuurveilig.

“In Heemstede is 70-80% van de kinderen lid van een sportvereniging. Met dit speelbos stimuleren we een andere, vrije manier van bewegen.”

Bedoeling is dat jeugdorganisaties frequent gebruik maken van het speelbos, en tegelijkertijd toezicht houden en activiteiten organiseren voor alle kinderen.

• **VOLKSGEZONDHEID: MEER BEWEGEN**

Bestuurders en pedagoogen zijn het er over eens: kinderen moeten meer bewegen, meer naar buiten. Veel gemeenten stimuleren daarom het sporten, veelal in georganiseerd verband in de wijk of bij sportclubs. Botter: “In Heemstede is een hoog percentage van de kinderen, maar liefst 70-80%, al lid van een sportvereniging. Met dit speelbos willen we juist een andere manier van bewegen stimuleren. Niet georganiseerd en in competitieverband, maar in de buitenlucht, vrij en sociaal. Zodat ze zonder leiding, zelfstandig hun eigen pad uitstippelen en risico’s leren inschatten.”

• **JEUGD: PARTICIPATIE MAAKT GOED BURGERSCHAP**

Behalve omwonenden, verschillende afdelingen binnen de gemeente, basisscholen en jeugdorganisaties werd ook de doelgroep zelf nauw betrokken bij het uitwerken van de plannen voor Speelbos Meermond. Participatie is een pijler van het huidige beleid van de gemeente Heemstede. “Deelnemen maakt goed burgerschap”, verklaart Botter. “Kinderen moeten jong leren hoe zij een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de maatschappij. En even belangrijk is het dat bestuur daadwerkelijk luistert naar haar jeugd.” Het projectteam had bij het kinderparticipatietraject veel baat bij de steun van Natuurweb, en in het bijzonder bij de sparringsessies met ‘collegagemeente’ Uithoorn en Netwerk Springzaad die veel ervaring heeft met speelnatuur en kinderparticipatie. Van Dijk vertelt: “Normaal ontwerp ik speelplekken zelf, met behulp van een paar kinderen uit de wijk. Maar nu waren er meer dan 15 kinderen actief betrokken. Daar had ik wel vragen over. Hoe leid ik dit in goede banen? Hoe vertaal ik hun ideeën naar een goed ontwerp? Via Springzaad kwam ik in contact met Jeanette

van der Meulen. Haar assistentie tijdens de kinderparticipatiedag was echt een uitkomst.”

Uiteindelijk kreeg het participatietraject een heel concrete invulling. Jong en oud konden via een speciale website ideeën aandragen, waar vervolgens op gestemd kon worden. Kinderen konden zich aanmelden om deel te nemen aan de bijeenkomsten waarin de meest gekozen concepten werden uitgewerkt. “Veel van de actief deelnemende kinderen verblijven vaak op de BSO naast het terrein”, aldus Van Dijk. “Eerst zijn we met de groep naar het park gegaan waar ze met gekleurde vlaggen aangaven welke plekken ze het leukst vonden. Daarna maakten ze onder begeleiding maquettes, moodboards en schilderijen van hoe de speelplaats eruit moest gaan zien.”

• **JEUGDORGANISATIES: EFFECTIEVE SAMENWERKING EN FUNCTIECOMBINATIE**

In tijden van bezuinigingen hebben veel jeugdinstituten het zwaar. Daarom wil de gemeente Heemstede onderlinge samenwerkingen tussen BSO, kinderopvang, onderwijs, sportverenigingen en scouting faciliteren. Botter: “Nog te vaak werken jeugdinstituten langs elkaar heen. En dat terwijl hun activiteiten en doelstellingen deels overlappen. In deze tijd van schaarste is dat echt niet meer te verkopen: iedereen moet samen roeien met de riemen die we hebben.” In dit kader heeft de gemeente onlangs het grote sportpark openbaar gesteld, en heeft ze basisscholen, BSO’s, verenigingen, de jeugdwerker en de combinatiefunctionaris uitgenodigd voor deelname aan de uitwerking van de plannen voor Speelbos Meermond. Resultaten van hun inbreng zijn bijvoorbeeld het losse materiaal voor het bouwen van hutten en de open ruimte voor meer sportieve activiteiten. “De bedoeling is dat deze partijen allemaal frequent gebruik maken van het speelbos, en tegelijkertijd toezicht houden

en activiteiten organiseren voor alle kinderen”, verduidelijkt Botter. “Om deze functiecombinatie uit de vrijblijvendheid te trekken, zijn we bezig een jaarkalender op te stellen.”

• **NATUUR EN MILIEU: DUURZAAMHEID KAN JE LEREN**

In de Duurzaamheidsnota van Heemstede zijn de realisatie van een aantal concrete voorbeeldprojecten opgenomen, waaronder Speelbos Meermond. Het speelbos belichaamt op meerdere manieren de visie van Heemstede op duurzaamheid.

De transformatie van Meermond van vuilnisbelt tot park met speelbos is allereerst een inspirerend voorbeeld van ruimte teruggeven aan de natuur. Na de sanering had de natuur de plek letterlijk weer ‘in bezit genomen’, reden voor de gemeente om het park te categoriseren als extensief natuurgebied. De mens is te gast. Alleen op de speelweide wordt het gras gemaaid en de paden tussen de speelaanleidingen worden vrijgehouden. Verder kan de natuur in principe haar gang gaan. Botter: “Je vindt hier straks alleen wat boomstambanken, geen prullenbakken, geen toiletten. De meningen daarover zijn nog verdeeld, maar voorlopig houden we het zo.”

In een poging de jonge bezoekers van het Speelbos bewust te maken van de waarde van de natuur en het belang van duurzaamheid, zal binnenkort het ‘Duurzaamheidspad’ worden geopend. Dit reeds aanwezige recreatiepad moet na de nieuwe inrichting de alomvattendheid van het begrip duurzaamheid inzichtelijk maken.

Nieuwenhuis legt uit: “De flora en fauna, een insectenhotel, maar ook de rivier ‘t Spaarne, het Waterzuiveringsbedrijf Rijnland en de bio-boerderij even verderop, zelfs de vuilnisbelt die zich ooit onder hun voeten bevond: de invloed van al die verschillende elementen maken we met borden langs het Duurzaamheidspad begrijpelijk. Op de borden komen QR scancodes zodat bezoekers direct online meer informatie kunnen opzoeken.” Bijpassende objecten, zoals nestkasten, windmolentjes of zonnepanelen kunnen worden gesponsord door het bedrijfsleven of andere duurzaamheidspartners. De gemeente heeft de intentie het Duurzaamheidspad steeds verder uit te breiden, bijvoorbeeld met de toekomstige waterspeelplaats of met ideeën van sponsors.

De natuurlijke inrichting en dito beheer van de speelplek, de locatie in het park en het Duurzaamheidspad resulteren in een plek waar basisscholen in Heemstede en omstreken vanaf nu prima terecht kunnen voor hun NME-lessen. In samenwerking met Milieudienst IJmond worden nog ondersteunende lespakketten samengesteld, afgestemd op alles wat het prachtige Speelbos Meermond te bieden heeft.

Op 20 september werd de grote slotbijeenkomst van Natuurweb gehouden in Heemstede. Voor de gelegenheid werd de korte documentaire Scharrelkids gemaakt. De films is online te bekijken via www.hetscharrelplein.nl. Alle informatie over Natuurweb Noord-Holland vindt u via www.nmepodium.nl/natuurweb.

Het projectteam had veel baat bij de sparringsessies met ‘collega-gemeente’ Uithoorn en Netwerk Springzaad die veel ervaring heeft met speelnatuur en kinderpaticipatie.

Informatie:

Bekijk op www.platformbuitenspele.nl/duurzaamheidseducatie een Natuurweb-presentatie van Stefan van der Worm van Wenken.nl over het aanbod van duurzaamheidseducatie op de Speeldernis te Rotterdam.